

УДК 37.011.35

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.21>

Задорожна-Княгницька Л. В., Ситник А. В.

ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ ТА СІМ'Ї В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянуто зміст співпраці закладу освіти з родинами учнів у межах реалізації дистанційного навчання. Таке партнерство являє собою форму взаємодії, спрямовану на створення комфортного освітнього середовища. Взаємодія між учнями та вчителями в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору. Цей простір передбачає сформовану ситуацію взаємодії, у якій є місце, час і взаємне бажання для спілкування, які спрямовані на досягнення цілей процесу навчання. В умовах дистанційного навчання комунікація більш складна та характеризується специфічними особливостями, оскільки вона породжена необхідністю спільної діяльності, прийняття та розуміння всіх учасників освітнього процесу у віртуальному просторі.

Для організації освітнього процесу сьогодні використовуються такі форми онлайн-комунікації: відео-конференцію, форум, чат, електронну пошту, онлайн-платформи Moodle, Google Classroom, Zoom, Classtime. Вибір дистанційних платформ або відкритих ресурсів дистанційного навчання залежить від підготовленості учасників освітнього процесу до такої діяльності. У зазначеному контексті йдеться не лише про сформованість відповідних компетентностей педагогів, що дають їм змогу ефективно використовувати інструментарій дистанційного навчання, але й достатню обізнаність батьків школярів з особливостями дистанційних освітніх технологій.

Авторами розкрито напрями залучення батьків школярів до освітнього процесу в умовах дистанційного навчання, висвітлено етапи партнерської взаємодії: визначення цільових установок; вибір стратегії; розроблення моделі взаємодії закладу освіти й сім'ї; організація діяльності; моніторинг і корекція спільної діяльності. Зроблено висновок, що побудова взаємодії школи та сім'ї в межах дистанційного навчання можлива за умов зміни цільових установок діяльності школи в роботі із сім'єю; організації просвітницької роботи педагогів із сім'ями учнів; підготовки вчителів до забезпечення партнерства із сім'ями в умовах дистанційного навчання; формування мотиваційної готовності педагогів і сімей учнів до процесу взаємодії у формі онлайн-комунікації.

Ключові слова: педагогіка співпраці, дистанційне навчання, партнерство вчителя та батьків школярів, інструменти дистанційного навчання, етапи партнерської взаємодії.

Партнерство вчителя, учнів та їхніх батьків є ключовим компонентом Концепції Нової української школи. Таке партнерство являє собою форму взаємодії, об'єднану спільними цільовими установками педагогічного характеру, спрямованими на створення комфортного освітнього середовища для розвитку, виховання, соціалізації дитини; сприяє побудові поля спільної діяльності педагогів, батьків, громадськості в інтересах дітей [2].

Організацію освітнього процесу на засадах партнерства визнано умовою ефективної діяльності закладу загальної середньої освіти. Закон «Про освіту» надає батькам широкі можливості для впливу на перебіг освітнього процесу, побудову й реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії власної дитини. У батьків школярів з'явилася можливість більш активно долучатися до розроблення проєктів, стратегії розвитку школи, процедури обрання за конкурсом директора, вибору зручної для себе форми допомоги закладу освіти, вчителям, класним керівникам, дитячому колективу, до відчуття власної відповідальності за реалізацію поставлених завдань і наслідки ухвалених спільно з педагогічним колективом рішень [7].

Проблема партнерства закладу освіти та сім'ї учня набуває ще більшої значущості й ваги в новій і складній суспільній ситуації, пов'язаній із загостренням сімейних проблем унаслідок падіння якості життєвого рівня, посиленням тенденції самоусунення батьків від забезпечення умов для виховання й особистісного розвитку дітей, наявністю суперечності між вимогами школи та сім'ї. Окремим і не менш значущим чинником розв'язання проблеми забезпечення партнерства між закладом освіти та родиною учня є необхідність міцної співпраці всіх суб'єктів освітнього процесу в умовах дистанційного навчання, зумовленого пандемією COVID-19.

Проблема співпраці закладу освіти із сім'єю школяра, їх об'єднані зусилля і взаємодія не є новою для педагогічної теорії та практики. У працях класиків педагогічної думки А. Макаренка, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, С. Шацького та інших розкрито роль і значення родинно-шкільного виховання у становленні особистості.

З упровадженням у дію положень Концепції Нової української школи почався новий етап розвитку педагогіки партнерства, що є одним із ключових принципів цієї школи. Сучасними науковцями розкрито: наукові підходи до визначення поняття взаємодії сім'ї та школи (У. Шостак); зміст і методи взаємодії з батьками школярів (О. Добош, С. Кампов, А. Кожина, О. Низковська, М. Спичак, В. Сухар, О. Терещенко, Л. Федорович, О. Хромова); формування педагогічної культури батьків учнів, їхня просвіта (Ю. Грицкова, І. Дубінець, С. Івах, Ю. Левков, П. Щербань); соціально-педагогічна робота з батьками дітей з особливими потребами (Т. Соловійова); проблема формування педагогічної культури батьків і духовності молодших школярів у взаємодії сім'ї та школи (К. Десятник, Т. Цуркан); організація партнерства між школою та родиною в умовах Нової української школи (Н. Баришовець, Т. Водолазька, К. Зелінська та І. Івахненко) та інші.

Водночас у наукових працях вітчизняних дослідників питання організації співпраці між учителем, учнями та їхніми батьками в умовах дистанційного навчання залишається добре невисвітленим. Теоретичні,

методологічні та методичні проблеми дистанційного навчання висвітлюють В. Кухаренко, С. Вітвицька, В. Ясулайтіс, Е. Полат, А. Петров, О. Тищенко та інші вчені. Однак науковцями більше акцентовано увагу на технологіях, формах і методах дистанційної освіти. Тим часом в умовах дистанційного навчання, коли вчителі й учні не можуть бути поруч, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу (адміністрацією школи, вчителями, учнями та їхніми батьками) набуває особливої важливості.

Метою статті є розкриття сутності та форм школи й сім'ї в умовах дистанційного навчання.

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [9]. Дистанційна форма навчання передбачає доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також наявність у вчителів здатності до використання технологій дистанційного навчання [6].

Основні принципи організації дистанційного навчання викладено у відповідному Положенні, затвердженому Наказом Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 р. № 466. Зокрема, у Положенні акцентовано на тому, що в межах дистанційного навчання мають максимально враховуватися інтереси учнів через дотримання таких положень:

– організація освітнього процесу має забезпечувати регулярну та змістовну взаємодію педагогів з учнями;

– заклад освіти забезпечує постійне відстеження результатів навчання школярів, а також за потреби надає їм підтримку в освітньому процесі;

– для учнів, які не можуть взяти участь у синхронному режимі взаємодії з поважних причин, заклад забезпечує використання інших засобів комунікації, доступних для учнів – телефонного, поштового зв'язку тощо;

– організація освітнього процесу здійснюється з дотриманням вимог щодо захисту персональних даних, а також санітарних правил і норм щодо формування розкладу навчальних занять, вправ для очей, безперервної тривалості навчальної діяльності з технічними засобами навчання, часу для виконання домашніх завдань тощо [9].

Важливим складником ефективного освітнього процесу, а відтак і дистанційного навчання є комунікація. Взаємодія між учнями та вчителями в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору, що передбачає сформовану ситуацію взаємодії, у якій є місце, час і взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення цілей процесу навчання. В умовах дистанційного навчання цей процес більш складний і характеризується специфічними особливостями, оскільки породжений необхідністю спільної діяльності, прийняття та розуміння інших у віртуальному просторі [6].

Дистанційне навчання передбачає кілька типів взаємодій із різними цілями:

– оперативне інформування;

– повідомлення нового матеріалу;

– уточнювальні запитання;

– коментарі до виконаних робіт тощо.

З огляду на зазначене виникає необхідність у створенні такої комунікаційної структури, яка була б гнучкою (кожен педагог має власний простір для викладання необхідних матеріалів, забезпечення зворотного зв'язку з учнями) й багатогранною (учням не потрібно реєструватися в різнопланових системах, доступ відбувається з єдиного ресурсу чи порталу).

Вагому роль в успішному функціонуванні такої комунікативної структури відіграє допомога батьків школярів як партнерів учителя. Їхня безпосередня близькість до дитини, діяльна участь в організації та перебігу дистанційного навчання спроможна значно полегшити процес учіння й забезпечити успіх дитини в такому процесі.

Проте основною умовою діяльної участі батьків школярів в освітньому процесі за умов дистанційного навчання є їхня обізнаність в інструментарії дистанційної освіти.

Сьогодні у світі використовується понад триста педагогічних технологій, тому проблема пошуку найбільш ефективних із них, що здатні забезпечити досягнення освітніх цілей, є, з одного боку, потребою, а з іншого – проблемою, оскільки навчання з використання інформаційно-комунікаційних технологій є динамічним процесом, який постійно трансформується з метою пошуку способів якісного й ефективного навчання [8].

В умовах дистанційного навчання для організації освітнього процесу сьогодні використовуються такі форм онлайн-комунікації:

– відеоконференція, що є одним із сучасних способів зв'язку й дає змогу проводити заняття у «віддалених класах», коли учні та вчитель перебувають на відстані;

– форум, що є найбільш популярним онлайн-майданчиком для обговорення проблемних питань, навчальних завдань, творчих проєктів;

– чат, що являє собою засіб оперативної комунікації та передбачає спілкування користувачів мережі в режимі реального часу (текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат завдяки специфічним особливостям надають необмежені можливості в межах пізнавальної взаємодії);

– електронна пошта, що є стандартним інтернет-сервісом, який забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (графічній, звуковій, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді;

– платформа Moodle, що є безплатною відкритою системою управління дистанційним навчанням, яка дає змогу використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії вчителя, учнів та адміністрації закладу освіти, забезпечує можливість подавати навчальний матеріал у різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, вебсторінка) та здійснювати тестування й опитування школярів із використанням питань закритого й відкритого типів;

– платформа Google Classroom, що являє собою сервіс, який дає змогу організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію, й забезпечує можливості для проведення тестування, використання заходів контролю та оцінки, систематизації, перегляду результатів виконання вправ, застосування різних форм оцінювання, коментування й організації ефективного спілкування з учнями в режимі реального часу;

– Zoom, що є сервісом для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей і є незамінним у межах організації індивідуальних і групових занять та має досить широкий діапазон можливостей для демонстрації наочних матеріалів;

– Classtime, що являє собою платформу для створення інтерактивних навчальних додатків і дає змогу вести аналітику освітнього процесу та реалізовувати стратегії індивідуального підходу.

Зрозуміло, що найголовнішим критерієм вибору інструментів для організації дистанційного навчання є відповідність поставленим методичним цілям, тобто адекватність певних сервісів чи ресурсів очікуваним результатам навчання в дистанційному форматі. Водночас вибір дистанційних платформ або відкритих ресурсів залежить від підготовленості учасників освітнього процесу до такої діяльності [4]. У зазначеному контексті йдеться не лише про сформованість відповідних компетентностей педагогів, що дозволяють їм ефективно використовувати інструментарій дистанційного навчання, але й достатню обізнаність батьків школярів з особливостями дистанційних освітніх технологій.

Отже, метою партнерства школи та сім'ї в умовах дистанційного навчання є інтеграція батьків в освітній процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для їх залучення до організаційно-педагогічного супроводу дитини. Завданнями партнерства водночас постають:

– встановлення партнерських відносин із сім'ями учнів на діалогічній основі з урахуванням інтересів і запитів учнів та їхніх родин щодо організації процесу дистанційного навчання;

– визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їх досягнення;

– залучення батьків до організації освітнього процесу;

– науково-методичний та інформаційний супровід навчання батьків із метою підвищення їхньої компетентності як здатності використовувати інструментарій дистанційного навчання, сприяти в забезпеченні успіху дітей в освітньому процесі, здійснювати інформаційну й технічну підтримку їхньої пізнавальної діяльності;

– проведення діагностичних і маркетингових досліджень із метою визначення освітніх запитів і задоволення освітніх потреб батьків та учнів [10].

На основі опрацювання актуальних наукових джерел із проблем організації співпраці закладу освіти й батьків учнів виділено такі етапи партнерської взаємодії в умовах дистанційного навчання [1; 3; 5]:

1-й етап – визначення цільових установок. Співпраця закладу освіти й сім'ї в умовах дистанційного навчання починається з просвітницької роботи та вивчення рівня сформованості готовності батьків здійснювати супровід пізнавальної діяльності їхніх дітей в умовах дистанційного навчання. Водночас використовується узгоджений комплекс діагностичних методів: спостереження, бесіда, анкетування, дискусія, метод мозкового штурму, робота фокус-груп, інтерв'ю тощо [5].

2-й етап – вибір стратегії. Процес вибору стратегії складатиметься з чотирьох чітко визначених і взаємопов'язаних кроків, а саме:

– аналіз ситуації, ранжування можливих стратегій;

– аналіз сильних і слабких сторін вибраних стратегій, можливостей і потенційних загроз;

– визначення загальної мети, конкретних завдань і пріоритетів, очікуваних результатів;

– розроблення плану дій із виконання стратегічних завдань і досягнення результатів.

3-й етап – планування, що передбачає розроблення моделі взаємодії закладу освіти й сім'ї в умовах дистанційного навчання, необхідної для того, щоб на її основі синхронізувати виховні впливи й об'єднати зусилля закладу освіти та родин учнів у формуванні освітнього простору задля розв'язання проблем психічного, морального, соціального й духовного здоров'я дітей у період дистанційного навчання, підвищення значущості сім'ї в забезпеченні стійкої позитивної мотивації до навчання, сприянні успіху дитини в освітньому процесі. На цьому етапі створюється колектив однодумців, які зможуть забезпечити всі вікові групи дітей та їхніх батьків вчасною і коректною психолого-педагогічною допомогою й надалі компетентно і професійно працюватимуть із батьківською аудиторією. Відповідно до результатів діагностики розробляється тематика індивідуальних консультацій, тренінгів і майстер-класів для батьків школярів.

4-й етап – організація діяльності, що передбачає впровадження ефективних форм і методів роботи із сім'ями школярів (зокрема, робота консультаційного пункту «Дистанційне навчання», проведення тренінгу «Інструменти ефективної дистанційної роботи в умовах COVID-19», індивідуальні онлайн-консультації батьків школярів із питань організації дистанційного навчання).

5-й етап – моніторинг і корекція, завданням якого є оптимізація процесу партнерської взаємодії, дослідження її ефективності, здійснення необхідного коригування, виправлення можливих помилок. Етап передбачає такі процедури:

– моніторинг системи, тобто діагностування та аналіз результатів, визначення проблемних позицій, виявлення неефективних елементів у моделі, визначення причин неефективності;

– обговорення необхідності змін (за потреби), що передбачає постійне обговорення результатів спільної роботи на педагогічній, батьківській раді, раді учнівського самоврядування, раді закладу, формулювання пропозицій щодо внесення змін до моделі, їх ранжування, визначення найбільш конструктивних;

– визначення недоліків у функціонуванні моделі, окреслення засобів та шляхів їх усунення, оптимізація функціонування моделі взаємодії школи і сім'ї.

Висновки. Отже, дистанційне навчання – це новий виклик для системи освіти. Воно має великі перспективи, оскільки виправдовує себе і є справді зручним. Побудова процесу взаємодії школи та сім'ї в умовах дистанційного навчання можлива за умови зміни цільових установок діяльності школи в роботі із сім'єю; організації просвітницької роботи школи із сім'ями; підготовки педагогів до забезпечення партнерства із сім'ями в умовах дистанційного навчання; формування мотиваційної готовності педагогів, сімей до процесу взаємодії у формі онлайн-комунікації.

Проте проблеми організації педагогічної взаємодії закладів освіти з батьками школярів в умовах дистанційного навчання в Україні залишаються нерозв'язаними, оскільки вони вимагають глибокого й усебічного вивчення і можуть бути основою подальшого дослідження розвитку і впровадження дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Використана література:

1. Вороніна Г. Л. Трикутник партнерства: педагоги – батьки – діти. *Основа*. 2017. С. 208–229.
2. Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів до використання педагогіки партнерства в побудові індивідуальної освітньої траєкторії дитини. *Збірник наукових праць Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Вип. LXXX. Т. 1. 2017. С. 146–150.
3. Кириченко В. І., Ковганіч Г. Г. Соціальне партнерство школи і сім'ї: переосмислення проблем і перспектив. *Довідник директора школи*. 2015. № 5-6. Травень-червень. С. 28–34.
4. Ковальчук В. І., Воронікова І. П. Моделі використання елементів дистанційного навчання в школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. № 4. Т. 60. С. 58–76.
5. Лагодюк В. Ю. Дієве партнерство – успішна школа! *Управління освітою*. 2017. № 10–12. С. 11–32.
6. Лотоцька А. В., Пасічник О. В. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. Травень, 2020. 71 с.
7. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти : офіц. сайт. URL: <http://nus.org.ua/news/> (дата звернення: 15.11.2020).
8. Пінчук О. П., Богачков Ю. М., Биков В. Ю., Манако А. Ф., Олійник В. В., Буров О. Ю., Коневщинська О. Е., Іванюк І. В., Рождественська Д. Б., Барладим В. М., Корнієць О. М., Мушка І. В. Організація та функціонування мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітніх навчальних закладів : монографія. Київ : Атіка, 2014. 184 с.
9. Про затвердження «Положення про дистанційне навчання» : Міністерство освіти і науки України, наказ від 25 квітня 2013 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення: 08.11.2020).
10. Сесик О. О. Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули нової школи. *Класному керівнику. Усе для роботи*. 2017. № 6. С. 5–7.

References:

1. Voronina H. L. (2017). Trykutnyk partnerstva: pedahohy – batky – dity [Partnership triangle: teachers – parents – children]. *Osnova*. S. 208-229 [in Ukrainian]
2. Kazanzhy I. V. (2017). Pidhotovka maibutnix uchyteliv do vykorystannia pedahohiky partnerstva v pobudovi indyvidualnoi osvithoi trayektorii dytyny. *Zbirnyk naukovykh prats Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky*. [Preparing future teachers for the use of partnership pedagogy in building an individual educational trajectory of the child. *Collection of scientific works of Zaporizhia National University. Pedagogical sciences*]. V. LXXX. T. 1. S. 146-150 [in Ukrainian]
3. Kyrychenko V. I., Kovhanych H. H. (2015). Sotsialne partnerstvo shkoly i simi: pereosmyslennia problem i perspektyv. *Dovidnyk dyrektora shkoly* [School-family social partnership: rethinking problems and prospects. *School director's guide*]. No 5-6. S. 28-34 [in Ukrainian]
4. Kovalchuk V. I., Vorotnykova I. P. (2017). Modeli vykorystannia elementiv dystantsiinoho navchannia v shkoli. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia* [Models of using elements of distance learning in school. *Information technologies and teaching aids*]. No 4. T. 60. S. 58-76 [in Ukrainian]
5. Lahodiuk V. Yu. (2017). Diyeve partnerstvo – uspishna shkola! *Upravlinnia osvitoiu* [An effective partnership is a successful school! *Management of education*]. No 10-12. S. 11-32 [in Ukrainian]
6. Lototska A. V., Pasichnyk O. V. (2020). Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli [Organization of distance learning at school]. 71 s. [in Ukrainian]
7. Nova ukrainska shkola: Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity : ofits. sait. [New Ukrainian School: Conceptual principles for reforming secondary education: an official website]. URL: <http://nus.org.ua/news/> (data zvernennia: 15.11.2020).

8. Pinchuk O. P., Bohachkov Yu. M., Bykov V. Yu., Manako A. F., Oliinyk V. V., Burov O. Yu., Konevshchynska O. E., Ivaniuk I. V., Rozhdestvenska D. B., Barladym V. M., Korniyets O. M., Mushka I. V. (2014). Orhanizatsiia ta funktsionuvannia merezhi resursnykh tsestriv dystantsiinoi osvity zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Organization and functioning of the network of resource centers of distance education of secondary schools]. Kyiv: Atika. 184 s. [in Ukrainian]
9. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [On approval of the Regulation on distance learning: Ministry of Education and Science of Ukraine]. (2013). No 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z070313#Text> (data zvernennia: 15.11.2020).
10. Sesyk O. O. (2017). Pedahohika partnerstva – kliuchovy component formuly novoi shkoly. *Klasnomu kerivnyku. Use dlia roboty* [Partnership pedagogy is a key component of the new school formula. *Class leadership. Everything for work*]. S. 5-7 [in Ukrainian]

Zadorozhna-Knyagnitska L. V., Sytnik A. V. Partnership between school and family in the context of distance learning

The article deals with the content of an educational institution co-operation with the families of students in distance learning. This partnership is a form of interaction that aims to create a comfortable educational environment. Interaction between students and teachers in distance learning takes place within an artificially created communicative space. This space provides a formed situation of interaction, in which there is a place, time and mutual desire for communication, which are aimed at achieving the goals of the learning process. In the context of distance learning, communication is more complex and characterized by specific features, since it is generated by the need for joint activities, perception and understanding of all participants in the educational process in the virtual space.

The following forms of online communication are used to organize the educational process today: video conferencing, forum, chat, e-mail, online platforms Moodle, Google Classroom, Zoom, Classtime. The choice of distance platforms or open distance learning resources depends on the readiness of participants in the educational process for such activities. In this context, it is not only about the formation of relevant competencies of teachers that allow them to effectively use the tools of distance learning, but also sufficient awareness of parents of students with the peculiarities of distance learning technologies.

The authors characterized the directions of attracting parents of schoolchildren to the educational process in the context of distance learning. The authors also revealed the stages of partnership interaction: defining a goal, choosing a strategy, developing a model of interaction between an educational institution and a family; organization of activities; monitoring and correction of joint activities. Consequently, building the interaction between the school and the family in the context of distance learning is possible under the following conditions: changes in the target settings of the school's activities in working with the family; organization of educational work of the educational institution with the families of students; training teachers to ensure partnerships with parents of schoolchildren in the context of distance learning; formation of motivational readiness of teachers and families of students to interact in the form of online communication.

Key words: *cooperation, distance learning, partnership between a teacher and schoolchildren's parents, distance learning tools, stages of partnership.*